

<https://doi.org/10.28925/1609-8595.2021.3.10>

УДК:371.385:316.31-057.875

Ірина Скрипник

ORCID iD 0000-00023-3393-4649

кандидат медичних наук,
доцент кафедри ортодонції
та пропедевтики ортопедичної стоматології,
Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця,
бульвар Т. Шевченка, 13, 01601 Київ, Україна,
irynaskrypnyk@gmail.com

Ярослава Кульбашна

ORCID iD 0000-0002-2571- 091X

доктор педагогічних наук, кандидат медичних наук, професор,
професор кафедри хірургічної стоматології
та щелепно-лицевої хірургії,
Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця,
бульвар Т. Шевченка 13, 01601 Київ, Україна,
j.kulbashna@gmail.com

Валерія Захарова

ORCID iD 0000-0002-8863-2373

кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри іноземних мов,
Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця,
бульвар Т. Шевченка 13, 01601 Київ, Україна,
valerieozakharova@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ПРАКСЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРІВ СТОМАТОЛОГІЇ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ

У статті визначено та розкрито зміст наукових актуальних підходів до процесу формування праксеологічної компетентності майбутніх магістрів із стоматології. Аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, порівняння отриманих результатів дослідження, дискусії із науково-педагогічними працівниками медичних закладів вищої освіти визначили, що доцільним для застосування в освітній процес закладів вищої медичної освіти є системний, особисто-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, контекстний, синергетичний підходи. Системний науковий підхід реалізується шляхом створення системи компонентів із встановленими відносинами, між якими існує взаємодія. Особисто-орієнтований підхід спрямований на реалізацію індивідуального підходу до кожного учня. Сутність діялісного підходу полягає у вміннях та навичках, готовності випускника розв'язувати проблеми професійного спрямування, планувати та організовувати професійну діяльність, аналізувати та оцінювати результати своєї діяльності. Цей підхід визначає точні шляхи формування певної компетентності. Компетентнісний підхід забезпечує реалізацію навичок у професійній діяльності. Контекстний підхід вимагає створення середовища реального життя. Синергетичний підхід сприяє самореалізації та саморозвитку майбутніх стоматологів шляхом налагодження співпраці між учасниками навчального процесу. Доведено, що поєднання зазначених науково-методичних підходів у комплекс сприятиме підвищенню якості та ефективності процесу формування праксеологічної компетентності майбутніх магістрів стоматології.

Ключові слова: магістри стоматології; науково-методичний підхід; праксеологічна компетентність; професійна підготовка; система.

Вступ. Актуальною вимогою до сучасної вищої освіти залишається якість (Закон України «Про вищу освіту», 2021), проте її рівень в Україні не задовольняє як майбутніх фахівців, так і працедавців

та знижує конкурентоспроможність випускників на міжнародному ринку праці (Батечко, 2017).

Одним із важливих чинників забезпечення якості освіти науковці (Сисоева, Кристопчук, 2013; Батеч-

ко, 2017; Ракитянська, 2018) вважають визначення теоретичних і методологічних засад професійної підготовки майбутніх фахівців згідно з вимогами сучасної науки і суспільства. Удосконалення практичної складової професійної підготовки компетентного лікаря як одного із важливих компонентів медичної освіти також потребує розробки теоретичних аспектів процесу її дослідження, зокрема обґрунтування актуальних наукових підходів. Значущість практичної підготовки майбутнього лікаря на засадах компетентнісного підходу і формування праксеологічної компетентності розкрита в працях зарубіжних (Reynolds et al., 2008; Harzer et al., 2015; Cowpe et al., 2017; Ali et al., 2017) і вітчизняних науковців (Кульбашна 2013; Кир'ян, 2017; Кульбашна, 2014).

Аналіз наукових джерел (Ракитянська, 2018; Сисоєва та ін., 2013) свідчить, що теоретичну основу освітнього процесу у вищій освіті в значній мірі забезпечує методологічна культура науково-педагогічних працівників як гарантія науковості і доказовості прогресивних змін. Про значущість методології (гр. *methodos* – метод, *logos* – вчення) (Сисоєва та ін., 2013) у сучасних наукових дослідженнях, зокрема педагогічних, свідчать праці науковців С. Сисоєвої (2013), Н. Чайченка (Чайченко, Семоног, Артюшкіна, Рудь, 2015), В. Лаппо (2016), Л. Ракитянської (2018) та ін. У них зазначається, що методологічність є важливою властивістю сучасного наукового мислення, що трактується як усвідомлене ставлення до засобів і передумов діяльності із формування і вдосконалення наукового знання (Сисоєва та ін., 2013), як вчення про педагогічне знання, процес його здобування, способи пояснення (створення концепції) і практичне застосування для перетворення або удосконалення системи навчання і виховання (Чайченко та ін., 2015). Методологія досліджень у педагогіці вирішує стратегічні проблеми і охоплює принципи, методи пізнання, наукові підходи, які необхідно застосувати в теорії і практиці (Чайченко та ін., 2015).

Поняття «підхід» розкрито у великому тлумачному словнику сучасної української мови як сукупність способів, прийомів розгляду, впливу, ставлення до об'єкту (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2001). У той же час Л. Ракитянська (2018) термін «методологічний підхід» трактує як принципову методологічну орієнтацію дослідження, точку зору, з якої розглядається об'єкт вивчення поняття або принцип, що керує загальною стратегією дослідження як вихідні принципи, позиції, основні положення чи переконання дослідника та як напрями вивчення предмета дослідження (Ракитянська, 2018).

Наукові підходи відносять до другого загальнонаукового рівня методології. Як зазначає С. Сисоєва (Сисоєва та ін., 2013), їх необхідно не декларувати, а використовувати у практичній діяльності. Науково-методологічні підходи конкретизують зміст багаторівневої структури методології – загальної системи теоретичних знань, які виконують роль провідних принципів наукового пізнання, шляхів та засобів

реалізації наукового дослідження (Сисоєва та ін., 2013, с. 65–66). Синергія наукових підходів як теоретико-методологічне підґрунтя, на думку Н. Батечко (2017), забезпечує якість вищої освіти та ефективність її модернізації у європейському векторі розвитку. Саме таке твердження спрямовує дослідників на обґрунтування наукових підходів у дослідженні процесу професійної підготовки майбутніх лікарів, зокрема магістрів стоматології.

У наукових джерелах все більше актуалізується поняття поліпідхідності (Ракитянська, 2018), оскільки для досягнення мети педагогічного дослідження визначено значну кількість наукових підходів, серед яких найчастіше вказуються такі: системний, діяльнісний, дослідницький, компетентнісний, особистісно-орієнтований, проблемний, комплексний, інтегративний, акмеологічний, міждисциплінарний, праксеологічний, синергетичний та інші (Кулик, 2017; Ракитянська, 2018; Сисоєва та ін., 2013). Обрані дослідником у процесі наукового аналізу підходи проєктують загальну стратегію вивчення конкретної проблеми і взаємодоповнюють один іншого. Їх комплексне застосування і синергетичний ефект сприяє всебічному і повному дослідженню відповідного об'єкта та формує цілісне уявлення про нього (Кулик, 2017; Ракитянська, 2018).

Аналіз наукових джерел (Кир'ян, 2017; Кульбашна, 2013; Кульбашна, 2014) засвідчив незначну кількість праць, у яких розробляється теоретико-методологічне забезпечення освітнього процесу майбутніх лікарів на основі компетентнісної парадигми вищої освіти та обґрунтовується вибір наукових підходів з дослідження проблеми формування праксеологічної компетентності.

Мета статті – визначити та розкрити зміст актуальних наукових підходів до вивчення процесу формування праксеологічної компетентності майбутніх магістрів стоматології.

Методи дослідження. Для визначення оптимального комплексу наукових підходів, актуальних у дослідженні процесу формування праксеологічної компетентності майбутнього магістра стоматології, використано аналіз наукових даних вітчизняних (Іонова, 2011; Тихолоаз, 2011; Сисоєва та ін., 2013; Драч, 2015; Батечко, 2017; Кулик, 2017) і зарубіжних джерел (Reynolds, Eaton, Paganelli, Shanley, 2008; Harzer, Tausche, Gedrange, 2015; Cowpe J, Plasschaert, Harzer, Vinkka-Puhakka, Walmsley, 2017; Field, Cowpe, Walmsley, 2017), порівняння отриманих результатів, їх узагальнення, дискусія із науково-педагогічними працівниками закладів вищої медичної освіти з проблеми дослідження.

Результати дослідження.

Характеристика та зміст наукових підходів до процесу формування праксеологічної компетентності майбутніх магістрів стоматології. Для визначення комплексу науково-методологічних підходів, які сприятимуть підвищенню ефективності формування праксеологічної компетентності майбутніх магістрів стоматології беремо до уваги загальнонавч-

нані результати сучасних досліджень (Сисоєва та ін., 2013). Особлива увага в педагогічній науці приділяється системному, особистісно-орієнтованому, діяльнісному, компетентнісному підходам. Крім того, визначимо й інші, котрі сприятимуть досягненню мети дослідження. Розглянемо їх зміст і встановимо особливості застосування в професійній підготовці майбутніх магістрів стоматології.

Системний підхід передбачає єдність і неперервність освітнього процесу, що створює систему з компонентів, між якими встановлюються взаємозв'язки і здійснюється взаємовплив, визначений метою, змістом, формами і методами (Іонова, 2011). Він спрямовує суб'єктів на діяльність, що в контексті нашого дослідження забезпечує формування праксеологічної компетентності, поєднує структурні складові освітнього процесу в єдину цілісність з урахуванням особливостей професійної підготовки майбутніх магістрів стоматології. Науковці (Сисоєва та ін., 2013; Чайченко та ін., 2015) вказують, що системний підхід виходить із таких положень:

- специфіка складного об'єкту (системи) не вичерпується особливостями елементів, які її складають, а пов'язана передусім з характером взаємодії між елементами;

- на перший план виходить пізнання характеру і механізму зв'язків і відносин між елементами (Лузан та ін., 2010; Сисоєва та ін., 2013);

- у процесі системного аналізу з'ясовуються не лише причини явищ, а й вплив результату на причини, які його породили (Лузан та ін., 2010).

Розкриваючи зміст системного підходу П. Лузан (2010) аналізує поняття «система» і вказує концептуальні положення, які вважаємо значущими для дослідження освітнього процесу з формування праксеологічної компетентності майбутнього магістра стоматології. Зокрема, особливого значення набувають такі з них:

- систему утворює сукупність взаємопов'язаних елементів, які об'єднуються в єдине ціле, що руйнується при видаленні будь-якого з елементів сукупності. У контексті системи професійної підготовки майбутнього магістра стоматології – це компоненти освітнього процесу, що, своєю чергою, є підсистемами у складі системи вищої освіти в Україні, зміни в якій і в суспільстві мають безпосередній вплив на освітній процес в закладах вищої медичної освіти;

- утворене сукупністю елементів єдине ціле має певну мету або призначення, властиве для всієї сукупності елементів, а не для якоїсь комбінації з них. Це положення підтверджує цілісність і цілепокладання професійної підготовки майбутніх магістрів стоматології та її базові цінності, невід'ємні від загальноосвітніх, зокрема висока якість та дотримання міжнародних стандартів на шляху інтеграції до європейського простору;

- елемент системи являє собою таку її частину, яка не підлягає подальшому поділу, щоб виконувати властиві для неї функції;

- будь-яка система функціонує в середовищі, що її оточує і завжди впливає на внутрішній стан системи. Тому зміни у суспільстві, такі, як процеси глобалізації, інтернаціоналізації, інформатизації, технічний процес є суттєвими екзогенними факторами впливу на практичну складову професійної підготовки майбутніх магістрів стоматології. Зазначимо, що рівень практичної підготовки випускника також суттєво впливає на стан суспільства, забезпечуючи відповідний рівень здоров'я населення.

Застосовуючи в роботі системний підхід, досліднику необхідно враховувати, що всім існуючим системам притаманні загальні ознаки (цілісність; структурність; взаємозалежність системи і середовища; ієрархічність), і виявляти компоненти системи і зв'язки між ними; визначати основні фактори впливу на систему; оцінювати місце системи як підсистеми в більш загальній системі; виявляти окремі елементи системи, на які буде здійснено вплив; створювати систему з ефективнішим функціонуванням; запроваджувати одержані результати в практику (Лузан та ін., 2010).

Слушну думку висловлює П. Лузан (Лузан та ін., 2010), вказуючи, що педагогічній системі не можна нав'язувати спосіб існування або розвитку, але доцільно обирати і стимулювати один із закладених у конкретних умовах варіантів, розраховуючи переважно на саморегульований процес і незначні впливи, які збігаються з можливим варіантом розвитку. Саме такий підхід дав змогу представити освітній процес з формування праксеологічної компетентності майбутніх магістрів стоматології як цілісну систему в розробленій структурно-функціональній моделі.

Особистісно-орієнтований підхід є одним із визначальних для освітнього процесу в закладі вищої медичної освіти, оскільки, на думку С. Курбатова (2014), він сприяє актуалізації індивідуального підходу до кожного студента, розвитку його умінь креативно та критично мислити, знаходити рішення в нетипових професійних ситуаціях. Крім того, праця лікаря передбачає комунікацію з різними контингентами осіб (пацієнти, їх родичі, медперсонал тощо) та передбачає ефективну взаємодію між усіма сторонами педагогічного процесу для забезпечення всебічного креативного розвитку особистості майбутніх лікарів (Кир'ян, 2017).

Діяльнісний підхід. Діяльнісний компонент у професійній підготовці майбутнього фахівця, на думку С. Пугач (2020) – це вміння та навички, готовність випускника розв'язувати проблеми професійного спрямування, планувати та організовувати професійну діяльність, аналізувати та оцінювати результати своєї діяльності, а також сукупність професійно важливих якостей особистості майбутнього фахівця (професійна активність, відповідальність, комунікативність, толерантність, емпатійність, чесність, прагнення до постійної самоосвіти та самовдосконалення, підвищення професійної кваліфікації тощо). Погоджуємося з думкою Я. Сікори (2019), що ді-

яльнісний підхід визначає, якими саме діями буде формуватися відповідна компетентність, це – досвід, творча діяльність. Учена вважає, що саме діяльнісний підхід дозволяє системно-послідовне залучення студентів до навчально-професійних форм діяльності, відкриваючи шлях до ґрунтовного оволодіння практичними знаннями, навичками, здібностями та необхідними якостями.

Дослухаємося до твердження І. Мельничук (2012, с. 59), яка визначає, що сутність діяльнісного підходу в контексті підготовки майбутніх медичних спеціалістів полягає в тому, що завдяки діяльності особистість стає суб'єктом пізнання та перетворення об'єктивної дійсності. З позиції діяльнісного підходу студент сприймає знання як усвідомлені переконання, що стають засобом до відповідної дії.

Діяльнісний підхід у процесі формування праксеологічної компетентності майбутніх магістрів стоматології реалізується шляхом інтеграції різних видів діяльності в процесі навчання майбутніх лікарів, зокрема – практичних занять у симуляційних класах і умовах клініки, виробничої практики, комунікації з колегами, медперсоналом, пацієнтами, роботою з сучасними комп'ютерними програмами тощо. Застосування діяльнісного підходу у формуванні праксеологічної компетентності майбутніх магістрів стоматології упроваджується поетапно і передбачає визначення спроможності особистості здійснювати професійну діяльність відповідно до належного рівня підготовки. При цьому її формування відбувається шляхом активації мотиваційного, гносеологічного (оволодіння професійними знаннями), саморозвивального (самоосвіта та самореалізація, самооцінка) складників (Мельничук, 2012).

Компетентнісний підхід забезпечує реалізацію набутих знань, умінь і навичок у професійній діяльності і їх трансформацію у відповідні компетентності, передбачає використання для цього модернізованих (відповідно до сучасних освітніх стандартів, змісту) методів, засобів, форм і технологій навчання (Кульбашна, 2014). Особливого значення набувають компетентісно орієнтовані завдання як важливий чинник формування професійної компетентності майбутніх фахівців (Драч, 2015), зокрема і праксеологічної компетентності, яка є її органічною складовою (Кульбашна, 2014). Засади компетентнісного підходу і його реалізація в медичній, зокрема стоматологічній освіті, розкриті у працях вітчизняних (Кульбашна, 2013; Кульбашна, 2014; Кир'ян 2017) і зарубіжних науковців (Reynolds et al., 2008; Harzer et al., 2015; Cowpe et al., 2017). Компетентнісний підхід декларує зміну знанневої парадигми на компетентнісну і вимагає трансформацій з боку усіх учасників і компонентів

освітнього процесу, а саме – ролі викладача на засадах тьютора, консультанта, модератора, коуча та ін. (Кульбашна та ін., 2018), студента – у вдосконаленні самоконтролю та самостійної роботи і самореалізації в професійному середовищі, модернізації засобів навчання, особливо упровадження інноваційних педагогічних технологій, у підвищенні рівня знань з іноземної мови для отримання доступу до наукової інформації з міжнародних джерел тощо (Kulbashna, Zakharova, 2017).

Контекстний підхід сприяє підвищенню рівня професійної підготовки майбутніх медиків шляхом забезпечення логічного переходу від теоретичних етапів навчання до фахової діяльності і максимального наближення до умов реального клінічного середовища. Така мета досягається через інтеграцію в змісті навчальної діяльності системи наукових знань і моделі фахівця з урахуванням особливостей професії медичного працівника (Тихолаз, 2011).

Синергетичний підхід – формування співробітництва між сторонами навчального процесу, нових уявлень про механізми функціонування і розвитку самоорганізуючих і саморозвиваючих систем, сприяє самореалізації, саморозвитку особистості майбутнього фахівця та здійснюється через його постійну взаємодію із суб'єктами освітнього процесу (Іонова, 2011).

Ще до широкого упровадження синергетики в наукових пошуках, зазначає Н. Батечко (2017), дослідники обходилися використанням системного підходу в дослідженні об'єктів, проте з появою синергетики з'явилися нові напрями дослідження сфери освіти, зокрема з'явилася можливість повному підійти до вирішення проблем у процесі розвитку педагогічних систем і педагогічного процесу, розглядати їх із позицій відкритості, співтворчості та орієнтації на саморозвиток (Кремень, 2013, с. 3–4). Реалізація ідей синергетичної теорії в дослідженні педагогічної проблеми сприяє їх використанню в моделюванні та прогнозуванні розвитку якості освіти як процесу, управлінню ним та підвищенню ефективності функціонування усієї освітньої системи загалом.

Висновки. Визначено і розкрито актуальність наукових підходів, які доцільно використовувати у процесі дослідження формування праксеологічної компетентності майбутніх фахівців із стоматології. Це сприятиме підвищенню ефективності, рівня доказовості і якості наукового дослідження.

У подальших дослідженнях плануємо представити результати педагогічного експерименту з формування праксеологічної компетентності майбутніх магістрів стоматології.

Список використаної літератури

1. Батечко Н. Якість вищої освіти в контексті синергії наукових підходів. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2017. № 3–4. С. 12–19. DOI: [https://doi.org/10.28925/1609-8595.2017\(3-4\)1219](https://doi.org/10.28925/1609-8595.2017(3-4)1219)
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь: Перун, 2001. 1440 с.

3. Драч І. І. Компетентнісно орієнтовані завдання як важливий чинник формування професійної компетентності майбутніх фахівців. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. Вип. 44. С. 127–134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2015_44_19 (дата звернення: 07.08.2021).
4. Закон України «Про вищу освіту». 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 10.08.2021).
5. Іонова О. М. Системний та синергетичний підходи у педагогічних дослідженнях. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. 2011. 50 с.
6. Кир'ян Т. І. Реалізація особистісно-орієнтованого підходу до навчання і формування особистості майбутніх медсестер у ВНЗ України I–II рівнів акредитації (кінець XX–початок XXI ст.). *Science Rise: Pedagogical Education*. 2017. № 1 (9). С. 24–27. DOI: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2017.91514>
7. Кремень В. Г. Педагогічна синергетика: понятійно-категоріальний аналіз. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2013. № 3. С. 3–19.
8. Кульбашна Я. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців із стоматології: теоретичні й методичні основи. Київ: Компас, 2014. 415 с.
9. Кульбашна Я. А. Праксеологічна підготовка студентів та її роль у формуванні професійної компетентності майбутніх стоматологів. *Вища освіта України*. 2013. № 3 (50). С. 117–120.
10. Кульбашна Я. А., Ткачук О. Г., Захарова В. О. Нові завдання і функції сучасного викладача закладу вищої медичної освіти у підготовці компетентного лікаря. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 1–2. С. 141–157. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2018.1-2.31220>
11. Кулик О. Особистісно орієнтований підхід до навчання як чинник мовленнєвого розвитку учнів. *Педагогічний процес: теорія і практика (серія: Педагогіка)*. № 2 (57). 2017. С. 114–119. DOI: <https://doi.org/10.28925/2078-1687.2017.2.114119>
12. Курбатов С. Феномен університету в контексті часових та просторових викликів: монографія. Суми : Університетська книга, 2014. 262 с.
13. Лапо В. В. Основи педагогічних досліджень: Навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2016. 284 с.
14. Лузан П. Г., Сопівник І. В., Виговська С. В. Основи науково-педагогічних досліджень. Київ: НУБіП, 2010. 219 с. URL: https://bahmat.at.ua/MET_NAUK_DOSL/S.VYGOVSJKA_POSIBNYK.pdf (дата звернення: 18.08.2021).
15. Мельничук І. М. Філософсько-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних професій. *Медична освіта*. 2012. № 3. С. 55–60. DOI: <https://doi.org/10.11603/me.v0i3.1317>
16. Пугач С. С. Теоретичні і методичні засади формування правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування у системі неперервної освіти. Автореф. дис.... докт. пед. наук: 13.00.04. Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2020. 40 с.
17. Ракітянська Л. М. Наукові підходи як теоретико-методологічне підґрунтя педагогічних досліджень. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 163. С. 124–129. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/images/download-files/naukovi-zapysky/163/28.pdf> (дата звернення: 30.07.2021)
18. Сікора Я. Б. Теоретичні і методологічні основи компетентнісного підходу. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогіка*. 2011. Вип. 59. С. 98–101.
19. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Методологія науково-педагогічних досліджень: Підручник. Рівне: Волинські обереги. 2013. 360 с.
20. Тихолаз С. І. Контекстний підхід до організації навчального процесу як умова розвитку професійної спрямованості студентів медичного університету. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету Україна*. 2011. № 4. С. 165–169.
21. Чайченко Н. Н., Семонюк О. М., Артюшкіна Л. М., Рудь О. М. Науково-педагогічне дослідження: навчальний посібник для магістрантів. Суми: СОІППО, 2015. 190 с.
22. Ali K., Slade A., Kay E., Zahra D., Tredwin C. Preparedness of undergraduate dental students in the United Kingdom: a national study. *British Dental Journal*. 2017. № 222 (6). P. 472–477. DOI: <http://doi.org/10.1038/sj.bdj.2017.272>
23. Cowpe J., Plasschaert A., Harzer W., Vinkka-Puhakka H., Walmsley A. D. Profile and competences for the graduating European dentist – update 2009. *European Journal of Dental Education*. 2010. № 14 (4). P. 193–202. DOI: <http://doi.org/10.1111/j.1600-0579.2009.00609.x>
24. Field J. C., Cowpe J. G., Walmsley A. D. The Graduating European Dentist: A New Undergraduate Curriculum Framework. *European Journal of Dental Education*. 2017. № 21. P. 2–10. DOI: <http://doi.org/10.1111/eje.12307>
25. Harzer W., Tausche E., Gedrange T. Harmonisation of Dental Education in Europe – a survey about 15 years after visitation of dental schools participating in the DentEd project. *European Journal of Dental Education*. 2015. № 21 (1). P. 22–27. DOI: <http://doi.org/10.1111/eje.12171>
26. Kulbashna Y., Zakharova V. Methodology of future dentists' foreign language competence formation on the

base of Cambridge methods of English language teaching. *Modern higher education review*. 2017. № 2. С. 65–73. DOI: <https://doi.org/10.28925/2518-7635.2017.2.6>

27. Reynolds P. A., Eaton K. A., Paganelli C., Shanley D. Nine years of DentEd – a global perspective on dental education. *British Dental Journal*. 2008. № 205 (4). P. 199–204. DOI: <http://doi.org/10.1038/sj.bdj.2008.698>

References

- Batechko, N. (2017). Yakist vishoyi osviti v konteksti sinergiyi naukovih pidhodiv [The quality of higher education in context of scientific approaches synergy]. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, 3–4, 12–19. [https://doi.org/10.28925/1609-8595.2017\(3-4\)1219](https://doi.org/10.28925/1609-8595.2017(3-4)1219)
- Busel, V. T. (Ed.) (2001). *Velykyy tлумachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayinskoyi movy [The big explanatory dictionary]*. Perun.
- Drach, I. I. (2015). Kompetentnisno oriyentovani zavdannya yak vazhlyvij chinnik formuvannya profesijnoyi kompetentnosti majbutnih fahivciv [Competence oriented tasks as the important factor of future specialists' professional competence formation]. *Pedagogika formuvannya tvorchoyi osobistosti u vishij i zagalnoosvitnij shkolah*, 44, 127–134. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2015_44_19
- Zakon Ukrainy «Pro vishchu osvitu» [Law of Ukraine «On Higher Education»]* (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Ionova, O. M. (2011). *Sistemnij ta sinergetichnij pidhodi u pedagogichnih doslidzhennyah [Systemic and synergetic approaches in pedagogical researches]*. XNPU im. G. S. Skovorody.
- Kyr'yan, T. I. (2017). Realizaciya osobistisno-oriyentovanogo pidhodu do navchannya i formuvannya osobistosti majbutnih medsester u VNZ Ukrainy I–II rivniv akreditaciyi (kinec XX – pochatok XXI st.) [Personally oriented approach application into training and formation of future nurses personality at universities of I – II levels of accreditation in Ukraine]. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 1 (9), 24–27. <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2017.91514>
- Kremen, V. G. (2013). Pedahohichna synerhetyka: ponyatiyno-katehorial'nyy analiz [Pedagogical synergetics: conceptual-categorical analysis]. *Teoriya i praktyka upravlinnya sotsialnyimi systemamy*, 3, 3–19.
- Kulbashna, Ya. A. (2014). *Formuvannya profesiinoi kompetentnosti maibutnikh fahivciv iz stomatolohii: teoretychni i metodychni osnovy: monografiia [Future dentists' professional competence formation: theoretical and methodological bases: monograph]*. Kompas.
- Kulbashna, Ya. A. (2013). Prakseologichna pidgotovka studentiv ta yiyi rol u formuvanni profesijnoyi kompetentnosti majbutnikh stomatologiv [Praxiological training of students and its role in future dentists' professional competence formation]. *Vyshha osvita Ukrainy*, 3 (50), 117–120.
- Kulbashna, Ya. A., Tkachuk, O. G., Zakhrova, V. O. (2018). Novi zavdannya i funkciyi suchasnogo vikladacha zakladu vishoyi medichnoyi osviti u pidgotovci kompetentnogo likarya [New tasks and functions of modern medical university teacher in competent doctor training]. *Osvitologichnyy dyskurs*, 1–2, 141–157. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2018.1-2.31220>
- Kulyk, O. (2017). Osobistisno oriyentovaniy pidhid do navchannya yak chinnik movlennyevogo rozvitku uchniv [Personally oriented approach to learning as a factor of students' language development]. *Pedagogichnyy proces: teoriya i praktyka (seriya: Pedagogika)*, 2 (57), 114–119. <https://doi.org/10.28925/2078-1687.2017.2.114119>
- Kurbatov, S. (2014). *Fenomen universitetu v konteksti chasovih ta prostorovih viklikah [The phenomena of a university in terms of chrono and dimensional challenges]*. Universitetska kniga.
- Lappo, V. V. (2016). *Osnovi pedagogichnih doslidzen [The basis of pedagogical research]*. NAIR.
- Luzan, P. G., Sopivnyk, I. V., Vygovska, S. V. (2010). *Osnovi naukovy-pedagogichnih doslidzen [The basis of pedagogical research]*. https://bahmat.at.ua/MET_NAUK_DOSL/S.VYGOVSJKA_POSIBNYK.pdf
- Melnichuk, I. M. (2012). Filozofsko-metodologichni zasady profesijnoyi pidgotovki majbutnih fahivciv socionomicnih profesij [Philosophical and methodological principles of professional training of future specialists of socioeconomic occupation]. *Medychna osvita*, 3, 55–60. <https://doi.org/10.11603/me.v0i3.1317>
- Pugach, S. S. (2020). *Teoretichni i metodychni zasady formuvannya pravovoyi kompetentnosti majbutnih fahivciv z obliku i opodatkuvannya u sistemi nepererвної osviti [Theoretical and methodological principles of law competence formation of future specialists in accounting and tax assessment in continuing education system]*. Extended abstract of Doctor's thesis: 13.00.04. Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University.
- Rakityanska, L. M. (2018). Naukovi pidhodi yak teoretiko-metodologichne pidgruntya pedagogichnih doslidzen [Scientific approaches as theoretical and methodological basis for pedagogical research]. *Naukovi zapiski. Seriya: Pedagogichni nauki*, 163, 124–129. <https://www.cuspu.edu.ua/images/download-files/naukovi-zapysky/163/28.pdf>
- Sikora, Ya. B. (2011). Teoretichni i metodologichni osnovi kompetentnisnogo pidhodu [Theoretical and methodological basis of competence approach]. *Visnik Zhitomirskogo derzhavnogo universitetu. Pedagogika*, 59, 98–101.
- Sysoieva, S. O., Krystopchuk, T. Ye. (2013). *Metodologiya naukovy-pedagogichnih doslidzen [Methodology of scientific and pedagogical research]*. Volynski oberegy.

- Tykhola, S. I. (2011). Kontekstnij pidhid do organizaciyi navchalnogo procesu yak umova rozvitku profesijnoyi spryamovanosti studentiv medichnogo universitetu [Contextual approach to organization of learning process as the condition of medical students' professional orientation development]. *Zbirnik naukovih prac Hmelnickogo institutu socialnih tehnologij Universitetu Ukrainy*, 4, 165–169.
- Chaichenko, N. N., Semonog, O. M., Artyushkina, L. M., Rud, O. M. (2015). *Naukovo-pedagogichne doslidzhennya [Scientific and pedagogical research]*. SOIPPO.
- Ali, K., Slade, A., Kay, E., Zahra, D., Tredwin, C. (2017). Preparedness of undergraduate dental students in the United Kingdom: a national study. *British Dental Journal*, 222 (6), 472–477. <http://doi.org/10.1038/sj.bdj.2017.272>
- Cowpe, J., Plasschaert, A., Harzer, W., Vinkka-Puhakka, H., Walmsley, A. D. (2010). Profile and competences for the graduating European dentist – update 2009. *European Journal of Dental Education*, 14 (4), 193–202. <http://doi.org/10.1111/j.1600-0579.2009.00609.x>
- Field, J. C., Cowpe, J. G., Walmsley, A. D. (2017). The Graduating European Dentist: A New Undergraduate Curriculum Framework. *European Journal of Dental Education*, 21, 2–10. <http://doi.org/10.1111/eje.12307>
- Harzer, W., Tausche, E., Gedrange, T. (2015). Harmonisation of Dental Education in Europe – a survey about 15 years after visitation of dental schools participating in the DentEd project. *European Journal of Dental Education*, 21 (1), 22–27. <http://doi.org/10.1111/eje.12171>
- Kulbashna, Y., Zakharova, V. (2017). Methodology of future dentists' foreign language competence formation on the base of Cambridge methods of English language teaching. *Modern higher education review*, 2, 65–73. <https://doi.org/10.28925/2518-7635.2017.2.6>
- Reynolds, P. A., Eaton, K. A., Paganelli, C., Shanley, D. (2008). Nine years of DentEd – a global perspective on dental education. *British Dental Journal*, 205 (4), 199–204. <http://doi.org/10.1038/sj.bdj.2008.698>

Статья надійшла до редакції 11.08.2021

Прийнято до друку 28.10.2021

ФОРМИРОВАНИЕ ПРАКСЕОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МАГИСТРОВ СТОМАТОЛОГИИ: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ

Скрипник Ирина, кандидат медицинских наук,
доцент кафедры ортодонтии и пропедевтики ортопедической стоматологии,
Национальный медицинский университет имени А. А. Богомольца,
бульв. Т. Шевченко, 13, 01601 Киев, Украина,
irynaskrypnyk@gmail.com

Кульбашна Ярослава, доктор педагогических наук, кандидат медицинских наук, профессор,
профессор кафедры хирургической стоматологии и челюстно-лицевой хирургии,
Национальный медицинский университет имени А. А. Богомольца,
бульв. Т. Шевченко, 13, 01601, Киев, Украина,
j.kulbashna@gmail.com

Захарова Валерия, кандидат педагогических наук,
преподаватель кафедры иностранных языков,
Национальный медицинский университет имени А. А. Богомольца,
бульв. Т. Шевченко, 13, 01601 Киев, Украина,
valerieozakharova@gmail.com

В статье определено и раскрыто содержание научных актуальных подходов к процессу формирования праксеологической компетентности будущих магистров стоматологии. Анализ отечественных и зарубежных научных источников, сравнение полученных результатов исследования, дискуссии с научно-педагогическими сотрудниками медицинских высших учебных заведений определили, что целесообразными для применения в образовательном процессе медицинских высших учебных заведений являются системный, личностно-ориентированный, деятельностный, компетентностный, контекстный, синергетический подходы. Системный научный подход реализуется путем создания системы компонентов с установленными отношениями, между которыми существует взаимодействие. Личностно-ориентированный подход направлен на реализацию индивидуального подхода к каждому студенту. Сущность деятельностного подхода заключается в умениях и навыках, готовности выпускника решать проблемы профессионального направления, планировать и организовывать профессиональную деятельность, анализировать и оценивать результаты своей деятельности. Этот подход определяет точные пути формирования определенной компетентности. Компетентностный подход обеспечивает реализацию навыков в профессиональной деятельности. Контекстный подход требует создания среды реальной жизни. Синергетический подход способствует самореализации и саморазвития

будущих стоматологов путем налаживания сотрудничества между участниками учебного процесса. Доказано, что сочетание указанных научно-методических подходов в комплексе будет способствовать повышению качества и эффективности процесса формирования праксеологической компетентности будущих магистров стоматологии.

Ключевые слова: *магистры стоматологии; научно-методический подход; праксеологическая компетентность; профессиональная подготовка; система.*

PRAXEOLOGICAL COMPETENCE FORMATION OF FUTURE MASTERS IN DENTISTRY: CURRENT APPROACHES

Skrypnyk Iryna, PhD in Medicine,
associate professor of Orthodontia and Propaedeutics of Prosthetic Dentistry department,
Bogomolets National Medical University,
13 T. Shevchenko Blvd., 01601 Kyiv, Ukraine,
iryaskrypnyk@gmail.com

Kulbashna Yaroslava, Doctor of Pedagogical Science, PhD in Medicine, Professor,
Professor of Oral and Maxillofacial Surgery Department,
Bogomolets National Medical University,
13 T. Shevchenko Blvd., 01601 Kyiv, Ukraine,
j.kulbashna@gmail.com

Zakharova Valeriia, PhD in Pedagogy,
Teacher at Foreign Languages' Department.
Bogomolets National Medical University,
13 T. Shevchenko Blvd., 01601 Kyiv, Ukraine,
valerieozakharova@gmail.com

The article identifies and reveals the content of current scientific approaches to the process of praxeological competence formation of future masters in dentistry. Analysis of native and foreign scientific sources, comparison of research results, discussions with teaching staff of medical universities determined the benefit of applying systemic, student-centered, activity, competence, contextual, synergistic approaches in the educational process of medical universities.

The systemic scientific approach is implemented by creating a system of components with established relationships between which there is an interaction. The system of future dentists' professional training involves components of educational process that, in turn, are the subsystem of Higher Education system of Ukraine. The student-centered approach aims to implement the individual approach to each student. It allows to help each student think creative and critically. The activity approach assumes the maturity of a graduate of a medical university to manage nonstandard professional situations. This approach identifies the precise ways of certain competence formation. The competence approach ensures the implementation of skills in professional activity. The contextual approach requires creating real life environment. The last is synergetic approach that promotes self-realization and self-development of the future dentists by establishing cooperation between the participants of the educational process.

The article also describes peculiarities of mentioned scientific approaches implementation into practice of medical universities' educational process. Moreover, the article proves that the combination of these scientific and methodological approaches into the complex will improve the quality and effectiveness of the process of future dentists' praxeological competence formation.

Key words: *masters in dentistry; praxeological competence; professional training; scientific-methodological approach; system.*